

WILHELM NOË (1798-1858) VE TÜRKİYE BİTKİLERİ KOLEKSİYONU

Asuman Baytop*

Friedrich Wilhelm Noë (1798-1858), Sultan II. Mahmud (1781-1839) döneminde, İstanbul'da 1839'da kurulan Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane'nin Botanik Bahçesi direktörüdür. Bu göreve 1844'te başlamış, İstanbul florası ile ilgilenmiş, Doğu Anadolu'dan bitki örnekleri toplamış, oluşturduğu koleksiyon ile okulda, Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane Herbaryumu adını verdiği herbaryumu kurmuştur. Bu, Osmanlı Devleti'nin ilk resmi herbaryumudur. Örneklerini Avrupa herbaryumlarına da göndermiştir. Bu örnekler, Edinburgh'da *Flora of Turkey*'in hazırlanması sırasında, yeniden incelenmiş ve birçokları *Flora* içine kaydedilmiştir. Noë'nin bir bitki toplayıcısı olması ve Osmanlı tıp ve eczacılık eğitiminde yer alması nedeniyle, T. Baytop (1920-2002), Türkiye'de eczacılık tarihi ile ilgili araştırmalarında Noë'ye de yer vermiştir. Onun yayınları (Baytop 1985, 1991, 1992, 2000, 2001, 2002), Noë'nin yaşam öyküsü ve çalışmalarını burada derlememizde başlıca kaynaklar olmuştur. Bununla beraber, Noë'yi yeterli derecede tanıtan kaynak pek azdır. 1848 Beyoğlu yangınında Galata Sarayı içinde hizmet veren Askeri Tıbbiye Mektebi de yanmış, birçok malzeme ve evrak kurtarılamamış, herbaryum ve bahçeden eser kalmamıştır.

Amacımız, T. Baytop'un ilgili makalelerine ve arşivindeki belgelere dayanarak Noë'yi tanıttıktan sonra, bu toplayıcının İstanbul'da yaşadığı müddetçe İstanbul yöresi ve Anadolu'da yaptığı floristik çalışmaları ortaya koymaktır. Başlıca kaynaklarımız, *Flora of Turkey*'in 9 cildinde (1965-1985) ve iki süplemanında (1988-2000); *Flora Orientalis*'in 5 cildinde (1867-1884) ve süplemanında (1888); Ankara Fen Fakültesi Herbaryumu'nun (ANK) bir katalogu olan *Türkiye Bitkileri (Plantae Turcicae)*'de (Birand 1952) adı geçen, Noë örneklerinin kayıtları olacaktır.

Yaşam öyküsü

F. W. Noë, Almandır, bitki meraklısı bir eczacı ve pratisyen hekimdir. 1798 yılında Berlin yakınında doğmuş ve 1 Ekim 1858'de 60 yaşında iken İstanbul'da tifodan ölmüştür. 1841-1844 yılları arasında Fiume'de (İtalya) (bugün Rijeka, Hırvatistan) eczane işletmiş ve şehrin botanik bahçesi ve

---

* Prof.Dr., İstanbul Üniversitesi, Eczacılık Fakültesi emekli öğretim üyesi.

müzesinin direktörlüğünü yapmıştır. Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane'nin botanik bahçesini ve tabiat tarihi müzesini düzenlemek göreviyle İstanbul'a davet edilmiş ve bu görevine 1844'te başlamıştır. Aynı yıl İstanbul'dan, daha sonra da Doğu Anadolu'dan bitki örnekleri toplamış, bu şekilde okul içinde *Herbier de l'École Impériale de Médecine de Galata-sérai* adını verdiği Osmanlı Devleti'nin ilk resmi herbaryumunu kurmuştur. Dört yıl sonra, 1848 büyük Beyoğlu yangınında okul, bahçe ve herbaryum, bütün teçhizatı ile birlikte yok olmuştur. Pek az eşya kurtarılabilmektedir. Noë, bu yangına kadar, Beyoğlu'nda Kalyoncu Kulluğu semtindeki evinde, biri kendi başına, diğeri 1847'de P. de Tchihatcheff (1812-1890) ile birlikte olmak üzere, günde iki kez meteoroloji kayıtları yapmıştır. Noë'nin bütün malı da, meteoroloji kayıt aletleri de, 1848 yangınında harap olmuştur.

Noë, İstanbul'dan topladığı bitki örneklerini paketler halinde Avrupa'da satışa çıkartmıştır. *Flora* dergisinde yayımlanmış 23 Ağustos 1845 tarihli bir ilanın fotokopisini, T. Baytop'un arşivinde bulduk. İlanda Dr. Wilhelm Noë'nin ilk Doğu koleksiyonunu göndermiş bulunduğu, koleksiyonunun büyük çoğunlukla İstanbul örnekleri içerdiği, örneklerin E. Boissier tarafından tayin edilmiş olduğu, 200, 150 ve 100 türlük paketlere taksim edildiği, fiyatlarının 20, 15 ve 10 florin (Rheinisch) olduğu bildirilmektedir. İlanda, paketlerde bulunan bitkilerin bir listesi de eklidir (Lechler 1845).

Noë bir bitki toplayıcısıdır. Yakındoğu (Anadolu, Irak, İran) ve Avrupa ülkelerinden (Orta Avrupa, İtalya, Balkanlar) örnek toplamıştır. Koleksiyonu Cenevre'de E. Boissier tarafından incelenmiştir.

Botanik gezileri ve koleksiyonu

Flora of Turkey'de kayıtlı olan Noë örneklerinin sayısı yüksek değildir. Biz bu sayıyı 80 kadar bulduk ve, örnek kayıtlarında, tarih ve/veya örnek numaralarının verilmiş olduğunu gördük. Bu verilerden hareket ederek, Noë'nin Türkiye gezilerini 1844-1852 arasında yaptığını, İstanbul örneklerinin 1844, 1845 ve 1846 tarihli, bir Ankara örneğinin 1844 tarihli, Uludağ örneklerinin 1844 ve 1846 tarihli olduğunu, Anadolu örneklerinin 1852 yılının Mayıs-Ağustos ayları arasında, Tokat (Haziran), Sivas (Haziran), Harput (Haziran, Ağustos), Bakırmaden (Mayıs), Diyarbakır, Van ve İç Anadolu'nun Tuzlu Göller Bölgesinden toplanmış olduğunu saptadık. İlaveten tarihsiz ve numarasız olan bir İzmir örneğine rastladık (vol. 1:448). Noë, hekim ve tabiat araştırmacısı olarak, Derviş Paşa'nın (1817-1878) Türkiye ve İran arasındaki sınır tespit çalışmalarına (1849-1852) katılmış, Doğu Anadolu'dan örnek toplamıştır. Bir Avusturya dergisinin yayımladığı habere göre (Anon. 1853), Noë bu Doğu Anadolu koleksiyonunu 1852'de Tıp Mektebi'ne bırakmış olduğundan, yeniden örnek toplamak ve oluşturacağı koleksiyonu Avrupa'da dağıtabilmek amacıyla, 1854 yılı başında, oğlu ile birlikte, aynı bölgelere tekrar gitmeye karar vermiştir.

Acaba Noë bu 1854 gezisini gerçekleştirebildi mi? Biz şüpheliyiz. Zira *Flora*'da, Anadolu'dan toplanmış 1854 tarihli bir Noë örneği kaydına rastlamadık.

Flora'daki Noë örneklerinin kayıtlarında en yüksek örnek numarası, bir Harput örneği üzerindeki 1177 rakamıdır (vol.6:219). Bu rakam, Noë'nin Türkiye koleksiyonunun hacmini belirleyemez, çünkü koleksiyon içinde İran ve Irak örnekleri de bulunmaktadır (Boiss. Suppl., s.458-459).

Flora'da kayıtlı olan Noë'nin Türkiye'den toplamış 80 örneğinden 36'sı, beşi sintip, ikisi lektotip olmak üzere, tipörnektir. Tipörneklerin büyük kısmı Van, Harput, Bakırmaden, Sivas, Tuzlu göller yöresinden, ikisi İstanbul'dan, biri Bursa yöresinden, ikisi Uludağ'dandır. İstanbul ve Bursa illerinden olan tipörnekler şunlardır:

- 3:351 *Lathyrus undulatus* Boiss. — A2 İstanbul: Byzantium, Noë.
 9:350 *Agrostis castellana* Reut. et Boiss. subsp. *byzantina* (Boiss.) Hackel — A2 İstanbul: prope Byzantium, 1844, Noë 225.
 4:409 *Bulpleureum setaceum* Fenzl — Bithynia, Noë.
 5:739 *Hieracium noeanum* Zahn — A2 (A) Bursa: in Voralpengebiet des Bithynischen Olymp (Ulu Da.), 1846, Noë.
 8:294 *Fritillaria bithynica* Baker — A2 (A) Bursa: Bithynia, in Monte Olympo (Ulu Da.), [c. 1850 m], Noë.

Flora'da ayrıca, ikisi İran'dan (tarihsiz), biri Irak'tan (Mayıs 1851) ve biri Yugoslavya'dan (Mayıs 1836) toplanmış olan 4 tipörneği yer almıştır.

İkinci kaynak olarak başvurduğumuz *Flora Orientalis*'teki Noë'nin örnek kayıtlarına gelince, E. Boissier Noë'nin Yakındoğu'dan topladığı örnekleri temin etmek ve onları incelemek olanağını bulmuş ve onun 155 örneğini eseri içine almıştır. Bu örneklerden 75'i Türkiye'den toplanmıştır ve İstanbul, İzmit, Uludağ, Tokat, Sivas, Van, Harput, Bakırmaden, Diyarbakır örnekleridir. Bu sayı ve yayılışlar, *Flora of Turkey*'den saptadığımız sayı ve yayılışlar ile uyumludur. Ancak *Flora Orientalis*'i taramamız, *Flora of Turkey*'deki örnek yayılışlarına İzmit'i ilave etmemize yaramıştır. Boissier, incelediği ve eseri içine aldığı Noë'nin Yakındoğu örneklerinin *Flora Orientalis* içinde hangi cilt ve sayfalarda zikredildiğini, Süpleman cildinin sonunda, s.458-459'da bir liste halinde sunmuştur.

Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi Herbaryumu'nda (ANK) korunan, H.Birand (1904-1972) tarafından hazırlanmış *Türkiye Bitkileri* adlı katalogda (Birand 1952) kaydı bulunan 58 Noë örneğinin ikisi Bursa örneği, biri Gemlik örneği, diğerleri İstanbul örnekleridir. Bursa örnekleri Eylül 1844 tarihlidir. İstanbul örnekleri 1844 yılının Nisan-Ağustos arasındaki aylarda toplanmıştır.

Noë, İstanbul bitkilerine ayrı bir ilgi göstermiş, bu yöreden topladığı örnekleri E.Boissier'ye gönderip tayin ettirmiş, satış yolu ile Avrupa'da dağıtmıştır. İki eserin ön kısmında, Noë'nin hazırladığı birer İstanbul bitkileri listesi vardır: A.H.R. Grisebach'ın (1814-1879) *Spicilegium Florae rumelicae et bithynicae* adlı kitabındaki listede Noë 240 bitki adı sıralamıştır (Griesebach 1843-1845). L. Rigler'in (1815-1862) *Die Türkei und deren Bewohner* adlı kitabının birinci cildindeki listede ise, Noë İstanbul ve Uludağ'dan toplanmış 1697 bitki adı sergilemiştir (Rigler 1852).

Noë'nin İstanbul'dan ve Anadolu'dan ne miktarlarda örnek toplamış olabileceği hakkında bir bilgi veremiyoruz, fakat koleksiyonunun mütevazı bir koleksiyon olduğunu görüyoruz. Örnek sayısı hakkında en emin kaynağın Cenevre herbaryumu olduğunu düşünüyoruz. Bununla beraber, Noë'nin hangi ülkelerden örnek topladığı, örneklerinin hangi herbaryumlarda saklı bulunduğu hakkında bilgimiz vardır (Vegter 1983). H.Vegter'e göre Noë, Türkiye, İran, Irak gibi Yakındoğu ülkeler dışında, Yugoslavya, Yunanistan, Bulgaristan gibi Balkan ülkelerinden, ve Almanya, Avusturya, Macaristan, İsviçre, İtalya gibi Avrupa ülkelerinden örnek toplamıştır. Onun örnekleri 38 herbaryumda barınmış bulunmaktadır. Bu herbaryumlar 16 ülkededir. Herbaryumlardan ikisi (NA ve NY) A.B.D.'nde, biri (ANK) Türkiye'de, diğerleri Avrupa'dadır. Almanya'da 8, İngiltere'de 7 herbaryumda Noë'nin örnekleri vardır. Vegter'in kaydettiği bu ülke ve herbaryumlara, Irak'ı ve Bağdat'taki Milli Herbaryumu (BAG) ilave etmek gerekmektedir (Holmgren et al. 1990).

Gene I.H.Vegter'e göre, Noë'nin Türkiye örnekleri aşağıdaki 10 ülkedeki 16 herbaryuma dağılmış bulunmaktadır: Almanya (G, GOET, KIEL, STU), Avusturya (W), Danimarka (C), Finlandiya (H), Fransa (P), Hollanda (L, WAG), İngiltere (CGE, E, MANCH), İsviçre (G), İtalya (FI), Türkiye (ANK). Noë'nin Türkiye'den topladığı tipörneklerin saklı bulunduğu herbaryumlar *Flora of Turkey*'e göre şunlardır: G, BM, K, W, LE. Bu şekilde Vegter'in verdiği, Türkiye örneklerinin dağılmış olduğu 16 herbaryuma, *Flora of Turkey*'den öğrendiğimiz 3 herbaryum adını ve bir ülkeyi ilave etmemiz gerekir: BM, K (İngiltere), LE (Rusya). Bu şekilde Noë'nin Türkiye koleksiyonu, 11 ülkenin 19 herbaryumuna dağılmış bulunmaktadır.

Adını taşıyan Anadolu bitkileri

Noë'nin adını taşıyan bir cins adı vardır. Montpellier'de botanik profesörü olan A.Moquin-Tandon (1804-1869), Chenopodiaceae familyasından bir cins 1849'da onun adını vermiştir: *Noaea* Moq. Anadolu'da yerli olarak, tek yıllık *N. minuta* Boiss. et Bal. ile, çok yıllık *N. mucronata* (Forssk.) Aschers. et Schweinf. subsp. *mucronata* ve subsp. *tournefortii* (Spach) Aellen yetişir (vol.2:335-336). İç ve Doğu Anadolu bitkileridir. Endemik değildirler.

Boissier ve Balansa'nın daha sonra, 1859'da kurdukları *Noëa* cins adı, *Noaea* Moq. ile sinonimdir ve geçerli bir ad değildir (Index Kew. 1895).

Niteleyicilerinde geçerli olarak Noë'nin adını taşıyan Türkiye'nin yerli bitkilerini saptamak için *Flora of Turkey*'i taradık ve bulduklarımızı aşağıda sıraladık.

- 1:495 *Chrysocamela noëana* (Boiss.) Boiss.
 3:123 *Astragalus noëanus* Boiss.
 3:494 *Medicago noëana* Boiss.
 3:475 *Trigonella monantha* C.A. Meyer subsp. *noëana* (Boiss.) Hub.-Mor.
 3:307 *Vicia noëana* Reuter ex Boiss. var. *noëana*
 5:86 *Helichrysum noëanum* Boiss.
 5:739 *Hieracium noëanum* Zahn
 5:130 *Lachnophyllum noëanum* Boiss.
 8:205 *Allium noëanum* Reuter ex Regel
 9:38 *Cyperus noëanus* Boiss.

Niteleyicilerinde Noë'nin adını taşımış ve *Flora of Turkey*'de eşanlamlı duruma indirilmiş Anadolu bitkileri ise, saptayabildiğimiz kadarıyla şunlardır:

- 2:117 *Dianthus noëanus* Boiss. (bugün *D. floribundus* Boiss.).
 3:425 *Trifolium noëanum* Reichb. ex Koch (bugün *T. incarnatum* L. var. *molineri* (Balb.) DC.).
 4:343 *Carum noëanum* Boiss. (bugün *Bunium paucifolium* DC. var. *paucifolium*).
 5:171 *Calendula noëana* Boiss. (bugün *C. suffruticosa* Vahl).
 6:748 *Veronica noëana* Boiss. (bugün *V. orientalis* Miller).
 9:284 *Bromus noëanus* Boiss. (bugün *B. squarrosus* L.).
 9:323 *Trisetum noëanum* Boiss. (bugün *Trisetaria aurea* (Ten.) Pignatti).

Noë'nin örneklerinin büyük ekseriyetle Cenevre'de E. Boissier tarafından adlandırılmış olduğu kolayca görülmektedir. Boissier, tanımlamayı yaparken, çoğu zaman Noë'yi ikinci yazar olarak onurlandırmış, veya yeri türün adında niteleyici olarak Noë'nin adını kullanmakla, türü ona ithaf etmiştir.

Kaynaklar

- Anon. 1853. Personalnotizen, *Oesterr. Bot. Wochenbl.* 17. XI. 1853.
- Baytop, T. 1985. *Türk Eczacılık Tarihi*, İstanbul Üniv. Yay. No.3358. Eczacılık Fak. No.47, İstanbul, s.427.
- Baytop, T. 1991. *Türkiye florasının tanınmasında katkıda bulunan yabancı araştırmacılar*, Prof. Dr. Asuman Baytop Onuruna Bilimsel Toplantı Bildirileri (ed. K. C. Başer), Eskişehir, 15 Mayıs 1991, s. 43-44.
- Baytop, T. 1992. 'Türkiye'de ilk herbaryum,' *Doğa Türk Eczacılık Dergisi*, Ankara, 2 (1): 1-5.

- Baytop, T. 2000. 'Türkiye'de toplu eczacılık öğretiminin başlatılmasında Dr. C. A. Bernard'ın katkıları,' *Türk Eczacılık Tarihi Araştırmaları*, Abdi İbrahim İlaç Sanayii ve Ticareti Yayını, İstanbul, s.185.
- Baytop, T. 2001. *Anadolu Dağlarında 50 Yıl*, ilâveli ikinci baskı, Nobel Tıp Kitabevleri, İstanbul, s.40, 60, 69-71.
- Baytop, T. 2002. *İstanbul Florası Araştırmaları*, Eren Yayıncılık, İstanbul, s.35-39.
- Boissier, E. 1867-1888. *Flora Orientalis*, 5 vols. ve Supplementum, Genevae et Basileae.
- Davis, P. H. (ed.). 1965-1985. *Flora of Turkey and the East Aegean Islands*, vols.1-9, Edinburgh.
- Davis, P.H. et al. (eds.). 1988. *Flora of Turkey and the East Aegean Islands*, vol. 10, First Supplement, Edinburgh.
- Grisebach, A. H. R. 1843-1845. *Spicilegium Florae rumelicae et bithynicae*, 2 cilt, Brunsvigae, s. 541-548.
- Güner, A. et al. (eds.). 2000. *Flora of Turkey and the East Aegean Islands*, vol. 11, Second Supplement, Edinburgh.
- Holmgren, P. K. et al. 1990. *Index Herbariorum, Part I: The Herbaria of the World*, eighth edition, New York, s. 540 ve 184.
- *Index Kewensis*, II, 1895: 316.
- Lechler, W. 1845. Verkaufs-Anzeige orientalischen Pflanzen, *Flora* 28/2 (35): 560.
- Rigler, L. 1852. *Die Türkei und deren Bewohner*, 2 cilt, Wien, s. 75.
- Vegter, I. H. 1983. *Index Herbariorum, Part II (5): Collectors*, Regnum Vegetabile, vol.109, Utrecht, s.599.

Wilhelm Noë (1798-1858) and his Turkish Plant Collection

Friedrich Wilhelm Noë (1798-1858) was the director of the Botanical Garden of the Imperial School of Medicine founded in 1839 in Istanbul during the reign of Sultan Mahmud II. He came to this charge in 1844. He reorganized the garden and with the specimens he collected, which were identified by E. Boissier in Geneva, he builded in the Imperial School the first Ottoman herbarium he called 'Herbier de l'École Impériale de Médecine de Galata-séraï'. He was a German plant collector, pharmacist, and practising physician. He was also making meteorological records at his home. He was interested in the flora of Istanbul. He mainly collected from this area between April and August 1844. He has also some other specimens dated 1845 and 1846. He published a list of plants of Istanbul in A. Grisebach's *Spicilegium* (1843-1845) and another longer one, including plants from Uludağ and Bursa, in L. Rigler's *Die Türkei und deren Bewohner* (1852). In September 1844 and in 1846, he climbed Uludağ. His specimens of 1852 were collected during his travel to East Anatolia, when he accompanied, as physician and naturalist, the mission who was charged with

the fixation of the Ottoman-Iranian border. They came mainly from Tokat, Sivas, Elazığ, Harput, Bakırmaden and Van. *Flora of Turkey* cites from Noë a specimen of Ankara dated 1844, an undated specimen of İzmir and an undated one collected from the Inner Anatolia Salty Lakes region. An undated specimen cited in *Flora Orientalis* reveals that he also collected from İzmit. *Türkiye Bitkileri* cites his specimen of Gemlik. Noë has distributed his specimens in sets and announced their sale in German or Austrian journals. His Turkish specimens are housed in 19 herbaria of 11 European countries. The herbarium of the Faculty of Science of Ankara University (ANK) holds ca. 60 specimens, mainly from Istanbul. The Imperial School of Medicine, its botanical garden and the herbarium are destroyed in the Beyoğlu fire of 1848. The *Flora of Turkey* cites 80 Turkish specimens of Noë. 36 of them are types. Two of the types are from Istanbul. According to the relatively low number of his specimens cited in the *Flora*, we think that Noë's Turkish collection is a quite modest one, but rich in types.

Key words: Flora of Turkey, plant collectors, Wilhelm Noë, history of botany.

Wilhelm Noë (1798-1858) ve Türkiye Bitkileri Koleksiyonu

Friedrich Wilhelm Noë (1798-1858) İstanbul'da 1839 yılında kurulmuş olan Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane'nin Botanik Bahçesi'nin direktörü idi. Bu göreve 1844'te başladı, bahçeyi düzenledi, topladığı ve Cenevre'de E. Boissier'nin tayin ettiği bitki örnekleriyle, Osmanlılarda ilk resmi herbaryum olan 'Herbier de l'École Impériale de Médecine de Galata-sérai' adını verdiği herbaryumu kurdu. Almandı. Bitki toplayıcısı, eczacı ve pratisyen hekimdi. Meteorolojik kayıtlar da yapıyordu. İstanbul florası ile yakından ilgilendi. 1844 yılının Nisan'dan Ağustos'a kadar uzanan aylarında, İstanbul'dan yoğun bir şekilde örnek topladı. İstanbul koleksiyonunda 1845 ve 1846 tarihli örnekleri de vardır. A. Grisebach'ın *Spicilegium*'unda (1843-1845), İstanbul bitkilerinin bir listesini yayımladı. L. Ringler'in *Die Türkei und deren Bewohner* (1852) adlı kitabındaki listeye Uludağ ve Bursa bitkilerini ilave etti. Uludağ'a Eylül 1844'te ve 1846 yılında çıktı. 1852 tarihli örneklerini Noë, Osmanlı Hükûmeti'nin İran hududunu tespit etmek için doğuya gönderdiği heyete hekim ve tabiat bilgini olarak katıldığı zaman topladı. Bu örnekler başlıca Tokat, Sivas, Elazığ, Harput, Bakırmaden ve Van menşelidir. *Flora of Turkey*'deki örnek kayıtları arasında, 1844 tarihli bir Ankara örneği, tarihsiz bir İzmir örneği ve İç Anadolu'nun Tuzlu Göller bölgesinden tarihsiz bir örneği vardır. *Flora Orientalis*'te kayıtlı tarihsiz bir İzmit örneği, Noë'nin bu yöreden örnek topladığını açıklamaktadır. *Türkiye Bitkileri*'nde onun bir Gemlik örneği kayıtlıdır. Noë, örneklerinden derlediği serileri Avrupa'da satış yolu ile dağıttı. Türkiye örnekleri, Avrupa'da 11 ülkenin 19 herbaryumuna dağılmış durumdadır. ANK'da 60 kadar örneği saklıdır. 1848'de, Beyoğlu büyük yangınında, Tıbbiye Mektebi de yanmış, mektebin

bahçesi ve herbaryumu harap olmuştur. *Flora of Turkey*'e Noë'nin 80 örneği girmiştir. Bunların 36'sı tipörnektir. Tipörneklerden ikisi İstanbul yöresinden toplanmıştır. *Flora*'da kayıtlı Noë örneklerinin düşük sayıda oluşu, onun Türkiye koleksiyonunun tipörnek bakımından zengin, nispeten mütevazi bir koleksiyon olduğunu düşündürmektedir.

Anahtar sözcükler: Türkiye florası, bitki toplayıcıları, Wilhelm Noë, botanik tarihi.